

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Kronoberg och Nationella transportenheten, den 2–4 maj 2018

JO:s uttalande i korthet: JO följde upp frågor efter inspektionen 2017 och uttalade bl.a. att hon ser positivt på att häktet Kronoberg har tagit fram skriftlig information om rättigheter som alla de intagna får och att de intagna får kuvert som de kan lägga s.k. systerlappar i. Frågan om möjligheten för häktet att tillkalla läkare, oavsett tid på dygnet, kommer att följas upp inom ramen för ett initiativärende som rör bältesläggning av en intagen (dnr 279-2018).

JO konstaterade att det är mycket bekymmersamt att Kriminalvården har organiserat sin transportverksamhet på ett sätt som innebär att transporter i vissa fall inte kan genomföras eller utförs av personal som saknar rätt kompetens. JO kommer att fortsätta följa frågan under Opcat-enhetens inspektioner med fokus på transporter.

JO beslutade att öppna ett initiativärende för att granska förhållandena för en intagen på häktet Kronobergs omvårdnadsavdelning samt de transporter som skett av den intagne (dnr 3801-2018).

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredragandena Lars Olsson, Eva Fridén, Ellen Ringqvist (protokollförare), Nathalie Stenmark och sekreteraren Anneliese Fältström den 2–4 maj 2018 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Kronoberg och Nationella transportenheten (NTE).

Inspektionen inleddes med att häkteschefen AA, biträdande häkteschefen BB, kriminalvårdsinspektörerna CC, DD, EE och FF, verksamhetsexperten, regionkontoret Stockholm, GG, samt stf sektionschefen för NTE transportsektion Stockholm, HH, lokala transportplaneraren, NTE, II och kriminalvårdsinspektören JJ, NTE, redogjorde för verksamheterna. Därefter förevisades inskrivningsavdelningen, arresten och transportavdelningen. JO:s medarbetare samtalande med tre intagna och ca tio av de anställda, varav fyra transportörer från NTE. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. personalinstruktioner, incidentrapporter och färdhandlingar.

Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången deltog ovan nämnda personer, förutom stf sektionschefen för NTE transportsektion Stockholm och den lokala transportplaneraren. Därutöver deltog kriminalvårdsinspektörerna KK, LL och MM.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2018 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

ChefsJO Elisabeth Rynning inspekterade tillsammans med JO:s Opcat-enhet häktet Kronoberg i januari 2017 (dnr 417-2017). ChefsJO uppmanade häktet att vidta åtgärder som säkerställer att de intagna får en fullständig och korrekt information på ett språk som de förstår så att de kan ta tillvara sina rättigheter samt att de intagna får kuvert som de kan lämna sin hemställen om att få träffa sjuksköterska eller läkare, s.k. systerlappar, i. Kriminalvården uppmanades även att se över häktets jourläkaravtal så att jourläkare kan tillkallas när ordinarie läkare inte finns tillgänglig, oavsett tid på dygnet.

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

Iakttagelser om häktet Kronoberg

Organisation av häktet

Storlek och beläggning

Häktet Kronoberg tillhör Kriminalvårdens region Stockholm, verksamhetsområde Kronoberg, och är ett s.k. säkerhetshäkte. Häktets nya lokaler invigdes i december 2017. Häktet har ca 280 häktesplatser och därutöver en transportavdelning (se nedan under Transportavdelningen). Den genomsnittliga beläggningen under 2017 var som lägst 64 procent (augusti) och som högst 89 procent (november). Genomsnittlig beläggning under januari till och med mars 2018 varierade mellan 75 och 85 procent.

För 2017 finns 681 registrerade transportuppehåll i häktet, varav 95 procent hänför sig till kriminalvårdsklienter.¹ För januari till mars 2018 finns 195 registrerade transportuppehåll i häktet, varav 97 procent hänför sig till kriminalvårdsklienter.

Vid inspektionstillfället hade två avdelningar (40 platser) ännu inte öppnat utan de användes för en särskild klient. Avdelningarna beräknades kunna öppna vid årsskiftet 2018/19. Vid inspektionstillfället fanns det 219 intagna på häktet, varav 126 inte hade beslut om restriktioner. Det fanns 33 gemensamhetsplatser (17 platser för män och 16 för kvinnor).

Häktet har en omvårdnadsavdelning som har tio platser. Vid tiden för inspektionen var det två intagna med omvårdnadsbehov som var placerade där. Resterande platser upptogs av andra klienter.

Bemanning

Häktet har en grundbemanning om ca 250 personer och därutöver ca 150 vikarier. Sjuksköterskorna tjänstgör under dagtid alla dagar.

Transportavdelningen

Transportavdelningen har 15 celler där de frihetsberövade som transporteras av NTE-personal placeras. NTE-personalen har direkt tillträde till avdelningen via en särskild transporthiss.

Fem celler är reserverade för de frihetsberövade som gör nattuppehåll och de är standardutrustade med pissoar. Enligt avdelningens rutin kan en frihetsberövad stanna högst tre dygn på avdelningen. Vid en vistelse som övergår tre dygn ska den frihetsberövade beredas plats på någon av häktets normalavdelningar. Det förekommer att de då inledningsvis placeras på arrestavdelningen där det finns fyra celler med häktesstandard. Enligt personal är det inte ovanligt med längre vistelsetider än tre dygn på avdelningen. Vidare förekommer det att personer som är frihetsberövade med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, eller utlänningslagen (2005:716) tas in för övernattnig på avdelningen.

Fem celler är reserverade för matuppehåll och de är standardutrustade med pissoar. En lokal transportplanerare kontrollerar varje morgon hur många av dessa celler som kommer vara tillgängliga under dagen. Majoriteten av de frihetsberövade som tas in för matuppehåll ska närvara vid domstolsförhandlingar. Om häktet Kronoberg är fullbelagt kan de frihetsberövade få göra matuppehåll i häktet Sollentuna eller häktet Huddinge, eller så kan de få äta sin lunch i domstolens lokaler.

¹ I siffran för antal transportuppehåll ingår både matuppehåll och övernattnig. En klient kan ha skrivits in för flera transportuppehåll under perioden. I beräkningen av andel kriminalvårdsklienter ingår varje klient endast en gång.

Det finns även fem s.k. väntceller där en intagen som har ett bostadsrum på en annan av häktets avdelningar placeras i väntan på att bli hämtad av NTE-personal respektive återförd till sin avdelning.

Vid tiden för inspektionen var sju personer intagna för nattuppehåll.

Avdelningen bemannas av ett fast arbetslag om 14 personer som sköter ”ordonnansverksamhet”, dvs. att transportera de intagna internt i häktet. Fyra personal från häktets övriga avdelningar deltar varje dag i denna verksamhet.

Inskrivning

De frihetsberövade som inte är Kriminalvårdens klienter och som tas in för matuppehåll blir in- och utskrivna på inskrivningsavdelningen. Kriminalvårdens klienter passerar inte inskrivningsavdelningen utan placeras direkt på transportavdelningen.

Visitering och suicidscreening

De frihetsberövade som endast tas in för matuppehåll blir inte suicidscreenade. De intagna på häktet ska alltid genomgå en suicidscreening efter att ha vistats utanför skalskyddet, såvida vistelsen inte varit föranledd av ett sjukhusbesök. Screeningen genomförs på transportavdelningen eller på den intagnes ordinarie avdelning, och den dokumenteras i en daganteckning.

Information till intagna

De intagna som tas in för övernattnings får endast muntlig information om måltider och möjligheten att duscha.

Det finns inte någon rutin för när en intagen ska informeras om en förestående transport.

Utomhusvistelse

Häktets promenadtider är kl. 8–17. De intagna som tas in i häktet efter kl. 17 får inte möjlighet att komma ut.

Hälso- och sjukvård

I NTE:s ärendehanteringssystem för planering av transporter Långväga interna fängslade transporter (LIFT) kan sjuksköterskorna se ankomster till och avgångar från transportavdelningen. De träffar inte de frihetsberövade på avdelningen såvida det inte finns någon särskild anledning.

Det är det vakthavande befälet, eller en sjuksköterska, som bedömer om en intagen ska transporteras till sjukhus.

Tillsyn

Beslut om tillsyn fattas av det vakthavande befälet eller transportavdelningens kriminalvårdsinspektör. En intagen som behöver ställas under ständig tillsyn placeras i något av de två rum som är utrustade med tulltoalett, eller i arrestavdelningens observationsrum.

Uppföljande frågor till häktet

Information till intagna

Med anledning av chefsJO:s uttalande efter inspektionen i januari 2017 om information till de intagna uppgav personal följande:

Häktet har tagit fram en enhetlig skriftlig information om rättigheter som de intagna får när de kommer till sin avdelning. Informationen finns översatt till engelska, spanska, arabiska och ryska. Informationen lämnas muntligt om en intagen inte kan läsa. Det finns inte någon rutin för att dokumentera att informationen har lämnats till den intagne men Kriminalvården kommer att ta fram ett dokument där den intagne ska signera mottagandet av informationen.

JO:s medarbetare noterade att det i den aktuella informationen anges att de intagna som inte har restriktioner kan lämna in en hemställan om placering i gemensamhet. Den biträdande häkteschefen konstaterade att det är en felskrivning som de inte upptäckt tidigare. Hon förtydligade att det inte krävs någon hemställan från den intagne för placering i gemensamhet.

Hälso- och sjukvård

ChefsJO uppmanade efter inspektionen 2017 häktet att se över sitt jourläkaravtal. Ledningen uppgav inledningsvis att jourläkaravtalet inte används för akuta medicinska bedömningar, såsom i anledning av en bältesläggning. När ordinarie läkare inte finns tillgänglig ska personalen ringa sjukvårdsrådgivningen på 1177. Jourläkaravtalet är därför inte förändrat. Jourläkaravtalet åberopas ca tio gånger per månad för främst suicid- och abstinensbedömningar.

Vidare uppgav personal att det alljämt förekommer att enstaka jourläkare inte använder i Kriminalvårdens datajournalssystem² för att dokumentera åtgärder. Utgångspunkten är att alla intagna i häktet Kronoberg har hand om sina läkemedel i enlighet med principen om egenvård, även de intagna som är inskrivna på transportavdelningen. En kriminalvårdsinspektör eller klienthandläggare kan besluta att en intagen inte får ha hand om sina läkemedel. Ett sådant beslut ska dokumenteras i en daganteckning i Kriminalvårdsregistret, KVR.

De intagna får numera kuvert till systerlapparna.

Behandlingen av en intagen på häktets omvårdnadsavdelning

JO:s medarbetare samtalade med en intagen som var sängliggande. Han hade försetts med ett larm runt ena handleden. Hans rum var utrustat med en enklare sjukhussäng, ett sängbord, ett handfat och en toalettstol. JO:s medarbetare noterade att det rådde viss oordning i rummet och att det fanns saltavlagringar på golvet mellan sängen och toalettstolen. Bredvid den intagne i sängen fanns en urinuppsamlingspåse som var fylld med urin. Vid granskning av dokumentation kom det bl.a. fram att den intagne hade varit intagen i häktet Kronoberg vid flera tillfällen och att han överfördes dit senast den 10 april 2018 för att

² Profdoc Medical Office (PMO).

kunna få bättre omvårdnad än i häktet Ystad. Han hade transporterats liggande från häktet Ystad till häktet Kronoberg och var i mycket dåligt fysiskt skick. Han hade vid flera tillfällen transporterats till allmänna sjukvårdsinrättningar.

lakttagelser om transporter

NTE

Allmänt

NTE-personal framhöll att de endast transporterar personer som är frihetsberövade vilket innebär att de ska vara fysiskt förhindrade att lämna platsen där de befinner sig. Det innebär att NTE bl.a. inte hämtar en person som befinner sig på en vårdavdelning där det bedrivs vård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Som exempel visades en incidentrapport som rör en handräckningsbegäran (Kriminalvårdens refnr 85552) avseende en person som befann sig på en medicinsk akutavdelning och skulle transporteras till ett av SiS behandlingshem. Enligt NTE var förutsättningarna för att utföra transporten inte uppfyllda eftersom den aktuella personen var oförhindrad att lämna vårdavdelningen.

Företrädarna för NTE uppgav att det är ovanligt att Kriminalvården begär hjälp av Polismyndigheten med stöd av 8 kap. 2 a § häkteslagen (2010:611) eftersom det enligt Polismyndigheten krävs att det finns en risk för fritagning eller gisslantagning för att de ska lämna hjälp.

Det finns inte något häkte i Stockholmsområdet som är en knutpunkt för NTE:s transportuppehåll för fjärrtransporter. NTE har inte några lokaler på häktet Kronoberg.

S.k. ”utryckningstransporter” ska utföras inom fyra timmar från det att beställningen kom in till NTE.

NTE Transportsektion Stockholm består av Transportgrupp Stockholm och Transportgrupp Huddinge. Majoriteten av sektionens ca 130 medarbetare utgår från Solna, men 17 medarbetare är placerade på häktet Huddinge. Transportgrupp Stockholm har bl.a. en säkerhetskriminalvårdsinspektör, två säkerhets-handläggare och en lokal planerare. Till hösten 2018 ska all NTE-personal i transportsektion Stockholm vara placerad i Solna.

NTE transportgrupp Stockholm ansvarar för samtliga transportuppdrag på vardagar under dagtid från region Stockholms samtliga häkten, med undantag för utevistelser enligt 2 kap. 13 § häkteslagen, sjukhustransporter samt sjukhusbevakning (Kriminalvårdens arbetsordning gällande från och med den 1 februari 2018, bilaga 6, s. 3).

Enligt företrädarna för NTE ansvarar transportsektion Stockholm för såväl fjärrtransporter som lokala transporter. Dessutom transporterar transportsektion Stockholm de anhållna som är intagna i häktet Kronoberg till häktesförhandling, enligt det sedan tidigare ingångna avtalet med dåvarande Polismyndigheten i

Stockholms län, City polismästardistrikt.³ Vidare uppgavs att antalet handräkningsärenden ökat och att ökningen sannolikt kommer fortsätta eftersom Polismyndigheten kommer att lämna över fler ärenden med stöd av 29 a § polislagen (1984:387).

Företrädarna för NTE uppgav att Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamheten (KVFS 2012:6, FARK Transport) innehåller flera felaktigheter och att de därför endast används i tillämpliga delar. De håller på att revideras.

Bemannings och kompetens

NTE-personalen genomgår utbildning i hjärt- och lungräddning varje år och genomför internetkurser bl.a. i medicinsk omvårdnad. En besättning innehåller alltid minst en ordinarie transportör. En nyanställd transportör får tjänstgöra så snart introduktionsutbildningen är klar. Det finns få personalinstruktioner och de nyanställda får lära sig av mer erfaren personal. Sedan ca ett år tillbaka har så gott som alla transporter genomförts med ”praktikanter” i bilarna, dvs. kriminalvårdare som inte är färdigutbildade.

Under en period tjänstgjorde personalen dygnet runt alla dagar och nattetid bestod besättningen av två personer i stället för tre. Vid inspektionstillfället tjänstgjorde personalen kl. 6–21 alla dagar. Arbetsavtalet håller på att förhandlas om och arbetsgivarens mål är att det ska finnas personal i tjänst dygnet runt.

Inför transport

NTE:s planeringsgrupp i Arvidsjaur handlägger alla handräkningsärenden. De planerar transporterna och därefter bemannar de lokala transportplanerna de lokala transporterna. Planeringsgruppen fattar också beslut om vilken fängselnivå som ska gälla i handräkningsärendena. Om NTE-besättningen anser att fängselnivån behöver ändras kontaktar de planeringsgruppen för ett nytt beslut. I akuta situationer kan besättningen själv höja fängselnivån och meddela planeringsgruppen i efterhand.

Fjärrtransporter planeras ofta som samtransporter dvs. två eller fler frihetsberövade placeras i en bil. Kriminalvårdens klienter kan då blandas med andra kategorier av frihetsberövade i syfte att hålla nere antalet transporter. Dagplanen kan ändras efter godkännande från planeringsgruppen. Så kan t.ex. vara fallet om konstellationen av de som ska transporteras bedöms olämplig eller om den som transporteras behöver bli medicinskt bedömd. NTE-personal kontaktar då planeringsgruppen och de får alltid ett godkännande.

Det finns inte någon skriftlig information om hur transporter genomförs som kan lämnas till de frihetsberövade. Det finns inte heller någon rutin för att

³ Se punkten 2.6 i Överenskommelse om förvaring av gripna, anhållna och omhändertagna personer, undertecknat den 21 maj 2014.

intagna vid övernattnig under transport ska få meddela närstående var de befinner sig.

Genomförandet av transporter

Personalen bär handfängsel och batong. I bilarna finns det blöjor, spotthuvor, mjuka fängsel och fotfängsel. NTE håller på att se över om även sköld och skyddsväst ska ingå i grundutrustningen. Besättningen kommunicerar via Rakel⁴.

De externa klienter som Kriminalvården transporterar utgör ca 35 procent av det totala antalet transporterade men incidenter med hot och våld i dessa fall utgör ca 65 procent. Incidenter med hot och våld rapporteras 1 gång per 1 463 transporterade personer. För Kriminalvårdens klienter är siffran 1 per 1 867 transporterade, medan det för externa klienter är 1 per 438 transporterade. Flest rapporter rör personer som är frihetsberövade med stöd av utlänningslagen.

Informationsöverlämning och dokumentation

NTE-personalen har inte behörighet att läsa eller skriva daganteckningar i KVR.

NTE-personalen lämnar vid behov muntlig information till personalen på häktet Kronobergs transportavdelning. Som exempel nämndes om den frihetsberövade varit ledsen. Om den intagne är placerad i häktet får personalen på transportavdelningen lämna informationen vidare till personalen på den avdelning där den intagne har sitt bostadsrum.

NTE-personalen kan skriva på färdhandlingen om något har hänt under transporten, t.ex. om transportledaren höjer fängselnivån så dokumenteras det på färdhandlingen. Färdhandlingarna för Kriminalvårdens klienter som skrivs in i häktet Kronoberg förvaras i en pärm hos häktet Kronobergs centralvakt. JO:s medarbetare fann vid en översiktlig granskning av färdhandlingar för de senaste månaderna att de generellt sett inte innehöll någon anteckning gjord av transportörerna.

Hälso- och sjukvård

Transportledaren kan besluta att en transporterad ska köras till en sjukvårdsinrättning. NTE-besättningen kan då initialt stanna kvar och bevaka personen till dess att den transporterade har blivit inskriven på en låst avdelning.

Samtal med personal

NTE-personal uttryckte att det är oacceptabelt att de inte har fått någon ytterligare utbildning för att sköta handräckningsärenden. Transporter av frihetsberövade som är sjuka har ökat, och det krävs erfarenhet och utbildning för att hantera dessa personer. Under senare tid har NTE förlorat personal som har

⁴ RAdioKommunikation för Effektiv Ledning, som är ett system för radio-kommunikation för säkerhetsorganisationerna och Räddningstjänsten i Sverige, främst polis, militärpolis, räddningstjänst, ambulansverksamhet, Kriminalvården, SOS-alarmering (RAPS) och kommunal/statlig krisberedskap.

spetskompetens för t.ex. handräckningsärenden till psykiatriska vårdinrättningar eller för transportbyten vid andra häkten.

Personalen efterlyste mer information i handräckningsärendena, framför allt vid transporter till och från psykiatriska vårdinrättningar. Det är planeringsgruppen i Arvidsjaur som måste se till att informationen tas in eftersom transportörerna själva normalt inte hinner ta kontakt med den beställande myndigheten före transporten. Det framfördes att transportörerna behöver mobiltelefoner i transportbilarna så att de kan kommunicera med externa aktörer. Det förekommer t.ex. att institutionen som ska ta emot den transporterade inte är bemannad när NTE kommer dit. Likaså påtalades att viktiga RAKEL-nummer borde vara programmerade i transportbilarna.

Det kom fram att säkerhetsbedömningarna enligt personalens bedömning under senare år generellt har medfört en högre fängselnivå än tidigare. Fängselnivå 3 används regelmässigt. Bedömningen är för trubbig och i vissa fall förnedrande för de frihetsberövade. Som exempel nämndes att en tidigare ostraffad ung flicka som skulle föras genom en kulvert, och en ung kvinna med självskadebeteende, fick beslut om fängselnivå 3. I samtalen kom det fram att det förekommer att personalen lättar på fängsel, t.ex. vid sjukvårdsbesök, men att detta inte dokumenteras.

Kriminalvårdens klienter får ofta information om förestående transporter i ett sent skede. Det påverkar deras möjlighet att duscha, äta frukost och att få med sina kläder från förrådet vilket skapar frustration och irritation som går ut över NTE-personalen. Det är även en försvårande omständighet i de fall dessa klienter inte förstår svenska.

Informationsöverföringen avseende häktet Kronobergs intagna har försämrats eftersom NTE-personalen hämtar och lämnar de intagna på transportavdelningen och därför inte har någon kontakt med personalen där de intagna har sina bostadsrum.

Personal framförde att de skulle vilja ha OC-spray, åksjuketabletter, värktabletter, nikotinplåster och vatten i bilarna för att kunna tillhandahålla detta till de frihetsberövade under en transport.

Personal uppgav vidare att det kan bli långa transporter av framför allt barn och unga eftersom de inte får tas in i häkte för övernattnig. Det förekommer också att man inte stannar för matuppehåll när personer som är väldigt sjuka transporteras. Den personal som JO:s medarbetare samtalade med kände inte till om det finns regler för hur länge de får köra utan att ta rast.

Samtal med intagna

I samtal med två intagna kom det fram att de hade fått information om sina transporter till häktet Kronoberg med kort varsel, en kvart respektive en timme

före avfärd. En av dem fick inte med sig alla kläder som han skulle ha på domstolsförhandlingen.

Vidare kom det i samtal med en intagen fram att han inte hade tillgång till sin medicin. Häktespersonalen hade också missat att dela ut kvällsmedicin den dag han kom till häktet varför han nu ringde på för att be om att få sin dagliga medicin. Den intagne hade egenvård i det häkte som han kom ifrån.

Transporter som genomförs av häktet Kronoberg

Häktet Kronoberg ansvarar för akuta sjuktransporter och sjukhusbevakningar för häktets intagna. Personal framförde att det inte är ovanligt att häktespersonalen även transporterar de intagna till domstolsförhandlingar för att NTE inte har tillräckliga resurser. Häktet får därmed ansvara för transporter i en utsträckning som de inte har resurser för. Häktet har endast en Volvo personbil att tillgå för transporter. Det har hänt att de har ringt efter en ambulans eller taxi för akuta transporter.

Det finns inte någon särskild transportgrupp på häktet. Ett antal transportörer ur den ordinarie arbetsstyrkan utses för uppdraget varje morgon. Personalen får inte någon särskild utbildning för att genomföra transporter.

I samtal med personal kom det även fram att häktet Kronoberg fått ansvara för akuta transporter till sjukhus och tandläkare av personer som varit inskrivna på häktet men som tillfälligt vistats på rättspsykiatriska kliniker utanför Stockholm.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. I diskussionen med företrädarna för häktet Kronoberg och NTE transportsektion Stockholm kom huvudsakligen följande fram.

Gemensamhetsplatser på häktet Kronoberg

JO:s medarbetare ställde frågor om antalet gemensamhetsplatser på häktet och erinrade om att företrädarna för häktet vid inspektionen 2017 uppgav att hälften av platserna skulle bli gemensamhetsplatser. Företrädarna för häktet uppgav att många av de intagna blir kvar på restriktionsplatser efter det att åklagaren har hävt restriktionerna. En del intagna vill inte vistas i gemensamhet och i några fall skulle en placering på en gemensamhetsavdelning medföra att det blir en olämplig klientkonstellation där. Det behövs en kartläggning av flödet av klienter på häktet för att kunna analysera hur många gemensamhetsplatser häktet bör ha. En sådan kartläggning kommer sannolikt att göras till hösten.

Häktet Kronobergs transportavdelning

Företrädarna för häktet uppgav att verksamheten vid transportavdelningen kommer att utvärderas till hösten. Det finns inte några riktlinjer för avdelningens verksamhet.

Företrädarna bekräftade att de intagna som tas in på häktet för matuppehåll inte blir suicidscreenade.

Enligt huvudregeln ska de intagna själva ha hand om sina läkemedel enligt principen om egenvård. Det tillämpas på häktet sedan en månad före inspektionen. Företrädarna för häktet noterade uppgiften om att en intagen inte fått ha hand om sina läkemedel.

Transporter som genomförs av NTE

Bemannings och kompetens

Ca 40 procent av NTE:s personal är erfaren och medelåldern är relativt hög. Det utökade transportuppdraget har dock medfört att många nya medarbetare har rekryterats som ännu inte har fått gå den obligatoriska 20 veckor långa grundutbildningen som kriminalvårdare. Det är kö till utbildningsplatserna och i väntan på utbildningen får de nyanställda en introduktion som omfattar en veckas teoretisk utbildning (med bl.a. lagar, kommunikationssystemet Rakel och hjärt- och lungräddning) och en vecka praktik då de går bredvid en erfaren kollega. Efter denna introduktion tjänstgör de transportörer som är tillsvidareanställda fullt ut tillsammans med en utbildad och erfaren transportledare. Utbildning i självskydd och konflikthantering får de nyanställda även om de är grundutbildade, och säkerhetssamtal hålls fortlöpande med all personal.

JO:s medarbetare undrade om transportörerna behöver ytterligare utbildning med anledning av att de transporterar sjukare personer än tidigare. Företrädarna för NTE anförde att det inte är aktuellt med någon särskild utbildning kring bemötande, men uppgav att man försöker ta in externa föreläsare för att tala om olika sjukdomsdiagnoser.

Det bekräftades att arbetsavtalet med fackförbundet ST har sagts upp och att det nya avtalet förväntas innebära tjänstgöring dygnet runt alla dagar.

Säkerhetsbedömningar

Företrädarna för NTE uppgav att ”normal incidentrisk” innebär fängselnivå 3. Vidare bekräftade de att ett vakthavande befäl eller en säkerhetshandläggare kan fatta ett beslut om att lätta på fängsel om behov uppstår, och att det i sådana fall dokumenteras på färdhandlingen.

På fråga om hur NTE får information för säkerhetsbedömningar i handräckningsärenden uppgav företrädarna för NTE att informationen i beställningen ofta är bristfällig och att begäran om handräckningar ofta kommer med kort varsel. Man håller fortlöpande regionala samverkansmöten med de berörda myndigheterna för att diskutera frågor som uppstår med anledning av handräckningsärenden.

JO:s medarbetare undrade om häktespersonalen dokumenterar goda erfarenheter av transportuppdrag, t.ex. att lättnader i fängsel har fungerat bra vid sjukhusbesök, så att de kan läggas till grund för säkerhetsbedömningen och beslut om

en lägre fängselnivå vid nästkommande transport. Företrädarna för häktet uppgav att detta inte registreras systematiskt, men att det går att dokumentera på färdhandlingen. Såvida inget annat har kommit fram utgår man från att transporten har gått bra. Om man ser att transporterna alltid har fungerat bra kommer klienten sannolikt att få en lägre fängselnivå på sikt. Man framhöll dock att klienterna vistas en kort tid på häktet, jämfört med i anstalt, och att det därför inte blir någon ändrad fängselbedömning under häktestiden.

På fråga från JO:s medarbetare uppgav företrädarna att det är extremt sällsynt att en kriminalvårdsklient har fängselnivå 4.

Genomförandet av transporter

Det finns inte någon skriftlig information om transporter som kan lämnas till de frihetsberövade. Det finns inte heller någon myndighetsgemensam checklista för att säkerställa att de som ska transporteras har fått relevant information om transporten.

Planeringsgruppen i Arvidsjaur beslutar om samtransporter. Om transportledaren bedömer att den tänkta samtransporten behöver revideras kan han eller hon diskutera det med planeringsgruppen. En lokal transportplanerare bemannar de lokala transportererna. Dygnsvilan för en NTE-besättning ska vara 11 timmar. Ett arbetspass omfattar därför högst 13 timmars tjänstgöring.

Med anledning av vad som kom fram vid det inledande mötet ställde JO:s medarbetare frågan om NTE-personalen vid handräckningar hämtar personer som befinner sig i ett utrymme som inte är låst, t.ex. vid en öppen vårdavdelning på ett sjukhus. Företrädarna för NTE uppgav att de inte kan kräva att en person som ska transporteras hålls i ett avskilt utrymme. Den som beställer transporten ansvarar för att det inte är förenat med några risker för transportörerna att hämta personen där han eller hon befinner sig.

En utgångspunkt är att de frihetsberövade placeras i bilen i enlighet med Kriminalvårdens instruktion, men transportledaren kan i vissa fall göra avsteg från den. NTE-besättningen får själva se till att de får tillräckligt med pauser under transportuppdraget.

Personalen har batong men inte OC-spray. Enligt NTE undersöker man om det finns ett behov av att tillgång till skyddsdräkt.

Överföring av information och dokumentation

Det finns inte någon skriftlig rutin för hur information ska överlämnas mellan personalen på NTE, häktena och de olika myndigheterna, eller vem som ansvarar för att så sker. Varje anställd avgör själv vad som dokumenteras på färdhandlingen. Muntlig information lämnas till det vakthavande befälet som avgör vad som dokumenteras i KVR. Färdhandlingen för fjärrtransporter av Kriminalvårdens klienter som tas in på häktet Kronoberg sparas under ett år i en pärm hos det vakthavande befälet. Färdhandlingarna för de lokala transportererna av

Kriminalvårdens klienter skickades tidigare till Norrköping men sedan mars 2018 sparas de digitalt. Färdhandlingar för handräckningsärenden skickas tillsammans med dagplanerna till planeringsgruppen i Arvidsjaur.

Transporter som genomförs av häktet Kronoberg

Häktet har en personbil till förfogande för transporter och kommer att få en stor buss.

Häktet ansvarar för att genomföra akuta transporter. Häkteschefen uppgav dock att de transporter som NTE inte klarar att utföra ”hamnar i knäet” på häktet och att ansvarsfördelningen då blir fel. Som exempel nämndes att häktet veckan före inspektionen hade fått ordna tre sjukresor i princip samtidigt. Antalet akuta transporter har ökat i takt med att de intagnas psykiska hälsa är sämre och medför fler akuta sjuktransporter. Häktet skulle behöva ha en egen transportorganisation och personal med rätt kompetens för att kunna möta resursbehovet. Häktet för statistik över hur mycket personalresurser som tas i anspråk för transporter.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justeras den 19 oktober 2018

Gunilla Bergerén

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Uppföljningsfrågor efter inspektionen 2017

Jag ser positivt på att häktet Kronoberg har tagit fram skriftlig information om rättigheter som alla de intagna får, och att man kommer att säkerställa dokumentation av att informationen har lämnats. Det är även positivt att de intagna numera får kuvert till systerlapparna.

Efter Opcat-inspektionen 2017 uppmanade jag häktet att se över jourläkaravtalet så att en läkare alltid kan tillkallas, oavsett tid på dygnet (dnr 417-2017). Tidigare chefsJO Fura uppmanade redan 2014 häktet Kronoberg att se över avtalet då det kom fram att intagna som bältesläggs dagtid inte kunde bli undersökta av läkare eftersom jourläkaren inte kunde komma förrän jouravtalet började gälla, dvs. kl. 18. Häktesledningen förklarade då att jourläkaravtalet innebar att det kan uppstå situationer där häktet måste avvakta en längre stund innan läkare kan tillkallas. Mot bakgrund av vad som tidigare anförts från häktesledningen är det därför förvånande att man nu uppger att jourläkaravtalet inte kan användas för akuta medicinska bedömningar, utan att personalen då är hänvisad till att kontakta vårdguiden på 1177. Jag kommer att följa upp frågan inom ramen för det initiativärende jag har öppnat för att granska häktets bältesläggning av en intagen (dnr 279-2018).

Transporter

Av protokollet framgår att NTE, transportgrupp Stockholm, har ett utökat transportuppdrag som de inte fullt ut har kapacitet att genomföra. Konsekvensen av det blir att häktet Kronoberg i viss utsträckning måste utföra bl.a. akuta transporter, något som de enligt egen uppgift saknar såväl tillräcklig bemanning som utrustning för. Det är naturligtvis mycket bekymmersamt att Kriminalvården har organiserat transportverksamheten på ett sätt som innebär att vissa transporter inte kan genomföras eller utförs av personal som saknar rätt kompetens. Jag ser allvarligt på denna situation.

Detta är Opcat-enhetens tredje inspektion av Kriminalvårdens häkten och Nationella transportenhet med fokus på transporter (se även dnr 750-2018 och 1364-2018). Opcat-verksamheten kommer även under 2019 fokusera på arbetet med transportfrågor. Jag kommer således att fortsätta följa hur Kriminalvården tar sig an sitt utökade transportuppdrag, i syfte att identifiera vilka eventuella risker denna del av verksamheten medför för de frihetsberövade. De frågeställningar som kommit fram vid denna inspektion kommer att vara en del av Opcat-enhetens fortsatta arbete med transporttemat.

Särskilt initiativärende

Med anledning av vad som kom fram vid inspektionen om förhållandena för en intagen på häktet Kronobergs omvårdnadsavdelning har jag beslutat att öppna ett särskilt initiativärende (dnr 3801-2018).

Protokollet föranleder för närvarande inte några andra uttalanden från min sida.

2018-10-19

Elisabeth Rynning